

Література:

- 1) Барт Р. Мифологии / пер., вступ. ст. и коммент. С. Н. Зенкина. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1996. – 312 с.
- 2) Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция / Ж. Бодрийяр. – пер. А. Качалова. – М.: Рипол-классик, 2015. – 309 с.
- 3) Данилова А. А. Манипулирование словом в средствах массовой информации. – М.: Добросвет, Издательство «КДУ», 2009. – 234 с.
- 4) Деррида Ж. Глобализация. Мир. Космополитизм. / пер. с фр. Д. Ольшанского. – Космополис. – 2004. – № 2 (8). – С. 125-140.
- 5) Мамардашвили М. Превращенные формы. О необходимости иррациональных выражений // Как я понимаю философию – М., 1990. – С. 269 – 283.
- 6) Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / пер. с франц. яз. под ред. А. А. Холодовича. – М.: Прогресс, 1977. – 696 с.

Філософсько-антропологічний аспект феномену селфі в сучасній культурі

Юлія Петрук

Національний Університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

Автофотопортрети існують відтоді, відколи з'явилися перші фотокамери, тобто з ХІХ ст. Але селфі (англ. selfie, або self-portrait photography) є новим поняттям, що за визначенням Оксфордського словника, який назвав його словом 2013 року, є «фотографією себе, зробленою за допомогою смартфона чи веб-камери і поширеною через соціальні медіа» [Oxford dictionary].

Найбільшим і найпопулярнішим сховищем селфі у віртуальному просторі наразі є Інстаграм, де з 16 січня 2011 року, коли було опубліковано перше селфі, хештег #selfie використали понад 88 млн. разів [Gupta, p. 6]. Отож виникає запитання: чому селфі є таким популярним і яким чином воно, як вид фотографії, здатне формувати ставлення людини до себе та світу.

Образ завжди відігравав важливу роль у сприйнятті людиною реальності, але з появою фотографії він набув ще більшого значення. Фотообраз здійснив революційний переворот і змінив світогляд людини. Цю революційність фотографії, як відзначила Сьюзен Зон-

таг, помітив ще Людвіг Фюєрбах. У передмові до другого видання «Сутності християнства», написаної через кілька років після виникнення фотокамери, він пише, що завдяки фотокамері перевага тепер надається не реальній речі, а її образу, копії замість оригіналу, уявленню замість дійсності [Сонтаг 2013, с. 200 – 201].

Дуже легко критикувати фотографію за її апіорну придатність до маніпуляції та викликання залежності, за її претензію бути новою реальністю. Проте факт залишається фактом: ця реальність оточує нас. Так, на думку Вілема Флюссера, людина вже живе в фотоуніверсумі, а перебування у ньому - це не що інше, як переживання, пізнання і оцінювання світу крізь призму фотографії [Флюссер 2008, с. 83].

Зокрема Зонтаг помічає у фотографії здатність до перетворення часового континууму. Проекції у майбутнє та минуле створюють вихід у реальність відсутнього. Кожне схоплене спалахом камери «тепер» проектується у майбутнє, нагадуючи постійно про минуле. З появою фотографії стало можливим побачити те, що до неї можна були лише уявляти. Наприклад, зауважує Зонтаг, для нас безцінно виявилася фотографія Шекспіра, якби тоді були фотокамери [Сонтаг 2013, с. 201].

Фотографуючи, ми творимо історію. Фотографуючи і розміщуючи фотографії у віртуальному просторі сьогодні, ми творимо фотоісторію онлайн, утворюючи цим реальність власного існування. «Роблю селфі, відтак, існую» прийшло на зміну картезіанському «*cogito ergo sum*». Селфі стало символом віри у реальність свого існування, засобом самоствердження.

Переглядаючи селфі, ми спостерігаємо за особистим життям інших та за собою – як «хронічні вуаеристи». Отже, поняття Зонтаг «хронічний вуаеризм» можна доповнити іншими поняттями: «хронічний автовуаеризм», як прояв нарцисичного захоплення своїми автофотопортретами, та «хронічний «постінг» селфі. Воно підтримує шаблонні форми самопрезентації, бажання виставити своє життя для спостереження, що спричиняє гіпертрофовану залежність від погляду інших.

Селфі як породження постмодерної культури повністю стерло межі між елітарним і масовим у суспільстві, а соціальні мережі – між публічним та особистим життям. І, можливо, саме тому селфі існують у соціальних мережах. «Запоставивши» фото будь-чого у соціальній мережі, ми стверджуємо для себе та інших, що це щось справді важливе, або створюємо ілюзію важливості.

До традиційного фото, на відміну від селфі, існує певна недовіра, на кшталт того, як примітивні народи бояться, що фотокамера

вкраде у них душу. Натомість у селфі стосунки «суб'єкт – об'єкт фотографування» стають одним цілим: «селфіст» фотографує себе тоді, коли він фотографує себе. Отже, вкрасти душу селфіста і може тільки він сам. Про можливість оволодіння речами і людьми через фотографію без посилання на досвід говорить Сьюзен Зонтаг, коли описує механізм входження у споживацькі взаємини зі сфотографованими подіями, вироблення звички не відрізняти, були ті події частиною нашого досвіду чи ні. Врешті, все зводиться до оволодіння інформацією, а не досвідом, адже усе сфотографоване стає частиною інформаційної системи [Сонтаг 2013, с.203 – 204].

Можемо також припустити, що, порівняно з традиційним фото, селфі є втіленням штучних форм поведінки, які зумовлені особливостями її фіксації. Наприклад, уже «канонічні» типи селфі: дакфейс (duckface selfie) чи селфі в дзеркалі, чи у спортзалі, чи за обідом, що виступають яскравими прикладами соціального конформізму і нарцисизму.

Як і будь-яка фотографія, селфі є «вбивцею» часу: увічнюючи момент, воно робить його застиглим, незмінним і придатним до воскресіння лише в уяві. Селфі, як автофотопортрет, має суїцидальні риси та містить претензію оживити свій образ у віртуальному світі соціальної мережі, де можна створити ідеальну (але не живу) версію себе.

Отже, зазначені аспекти феномену селфі – оволодіння часом існування та подіями життя, фіктивна самопрезентація і гіпертрофована залежність від погляду інших тощо – засвідчують важливість філософського дослідження того, як автофотообраз, нескінченно відтворюваний для соціальних мереж і в цих мережах, змінює людське існування.

Література:

- 1) Сонтаг С. О фотографии / Сьюзен Зонтаг. – М.: Ад Маргинем Пресс, 2013. – 272 с.
- 2) Флюссер В. За философию фотографии / Вилем Флюссер. – [Пер. с нем. Г. Хайдаровой.]. – СПб.: Изд-во С.-Пб. ун-та, 2008. – 146 с.
- 3) Gupta A. “I. Me. My Selfie” [Електронний ресурс] / Ambuj Gupta. – Режим доступу: <https://www.scribd.com/document/248528428/I-Me-My-Selfie>
- 4) Selfie [Стаття зі словника] [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/selfie>